

A FELSŐOKTATÁSI KÖNYVTÁRAK SZEREPE A MEGVÁLTOZOTT KÖRNYEZETBEN

Virágos Márta
Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma
marta@lib.unideb.hu

KÖNYVTÁRI TÖRVÉNY ÉS KÖNYVTÁRI STRATÉGIA

- A Könyvtári törvény elfogadásával pozitív módon változott meg a könyvtárak szerepe:
  - a kormányprogramban nevesítve szerepel a könyvtár, mint a tudásalapú társadalom alapintézménye az információt gyűjtő, feltáró és szolgáltató könyvtár,
  - a könyvtári törvény következtében központi támogatási források kerültek a rendszerbe,
  - a törvényt követő jogi szabályozások új lehetőségeket adtak a könyvtárak fejlesztésének (informatika) és a könyvtárosok továbbképzésének,
  - a törvény ellátó rendszerben gondolkodik (ODR kialakítása).

A FELSŐOKTATÁSBAN ÉRVÉNYESÜLŐ MEGATRENDEK

- A felsőoktatás tömegesedése,
- Az oktatási szolgáltatások piacosodása, új szereplők belépése (magán, egyházi)
- A társadalmi nyitottság követelménye: az egyetemeknek el kell számolni az állampolgárok adójával,
- Az intézmények tevékenységének külső értékelése: akkreditációs eljárások, az egyetemek rangsorolásának bevezetése,
- Az intézmények irányításában megfigyelhető változások (vállalkozó, szolgáltató egyetem),
- Az „életen át tartó tanulás” kiteljesedése

A FELSŐOKTATÁSI KÖNYVTÁRAKBAN ÉRVÉNYESÜLŐ MEGATRENDEK

- A tömeges felsőoktatás lépcsős szerkezetű átalakítása, a képzési struktúra bővítése erősen differenciált felhasználói kört hozott létre
- Megnőtt az elektronikus szolgáltatások iránt az igény
- Fontos jellemző az oktatási funkció erősödése:
  - A digitális írástudás fejlesztése
  - A kutatómódszertan ismertetése
  - Az életkorhoz kötött tanulmányok helyett az „életen át tartó tanulás” támogatása
- Az alternatív információforrások megjelenése a könyvtár fogalmának kiterjesztését eredményezte: az egyetem szellemi vagyonának gyűjtője és közvetítője is
- Jelentős Európai Uniósi pályázati források megszerzése

FELSŐOKTATÁSI KÖNYVTÁRAK A KÖNYVTÁRI KÖRNYEZETBEN

A felsőoktatási intézmények könyvtári rendszere meghatározott szerepet tölt be mind dokumentum állományát, mind szolgáltatásait tekintve a magyar könyvtári rendszerben.

2001-2011 közötti statisztikai adatok tükrében:

a korszerű ellátást nyújtó felsőoktatási könyvtárakban és szakkönyvtárakban nőtt

a regisztrált olvasók száma,

a könyvtárhasználatok száma (ebből a távhasználatok száma 754 %-kal),

a kölcsönzött dokumentumok száma,

a helyben használt dokumentumok száma,

a számítógépek száma és ezzel együtt az internetet használók száma.

AZ EGYETEMI KÖNYVTÁRAK MŰKÖDÉSÉT MEGHATÁROZÓ GLOBÁLIS TRENDEK

Perszonalizált szolgáltatások

- a hagyományos és virtuális támogatási, szolgáltatási és tartalmi ellátás változása
- 24x7 órás szolgáltatás elérés
- portál technológia
- autentikálás fontossága nő,
- intézményi archívumok, helyi tartalmak fontossága,
- kapcsolatkezelés új technikái, személyre szabott marketing

Együttműködés

- specializálódás, szolgáltatások átvétele,
- osztott erőforrás hasznosítás, (tárolás, digitalizálás)
- intézmények közötti közösségek, virtuális szervezetek,
- életen át tartó tanulás támogatása intézményi közösségeken keresztül,
- gyűjtemény-racionalizálás

KÖNYVTÁRI KÖRNYEZET

Rugalmas térhasználat

- a fizikai és virtuális tér azonos fontossága,
- diverzifikált közösségi igények, új technológia,
- nem hagyományos tevékenységek új funkciók: pl. hallgatói tanácsadás, tanulástámogatás, kutatás ellátás új formái, csoportos foglalkozások, más speciális terek (pl. szociális tanulási terek, kávéház)

Személyes támogatás web-alapú szolgáltatásokkal

- költséghatékonyság a tevékenységekben,
- forrásteremtő tevékenység fokozása,
- folyamat alapú vezetés,
- előtérben a finanszírozás és a marketing
- impakt mérések, e-mérések a szektorban,
- a könyvtári szakértelem aktív bekapcsolódása a tananyagok és kurzusok fejlesztésébe, az értékelésbe

INTÉZMÉNYI ELVÁRÁSOK

- A könyvtár az egyetem olyan kitüntetett szolgáltatási egység kell legyen, amely
- része az akadémiai körnek azáltal, hogy gyűjteménye és szolgáltatásai elidegeníthetetlen részei az oktatás és kutatás folyamatának,
- működésével megerősíti a tudományterületek közötti szinergiákat, azáltal, hogy közvetíti a tartalmakat és információkat az intézmények, képzések, tantárgyak között,
- támogatja azokat a képességeket, amelyek az élethosszig tartó tanuláshoz nélkülözhetetlenek: önállóság, magas fokú informatikai írástudás,
- biztosítja a teljes akadémiai kör számára az egységes, egyenlő esélyű hozzáférést az oktatott tudományterületeken keletkezett szakmai információkhoz.

OKTATÁSI FELADATOK

- Váljanak olyan tanulási központokká, ahol a felsőoktatási felvételre készülő és a már felsőoktatási tanulmányokat folytató hallgatók eredményes és sikeres munkát tudnak végezni (eszközparkkal és személyzettel).
- Legyenek forrásközpontok olyan állománnyal és technikai felszereltséggel, melyek biztosítják az e-learning széleskörű elterjedését.
- Vegyenek részt aktívan az akadémiai körrel közösen az elektronikus tananyagok előállításában
- A hitelesítési rendszerek fejlesztésével valósítsák meg az elektronikus tananyagok országos, közös hasznosítását és a megfelelő szoftverek elterjesztését (pl. Moodle)
- Biztosítsák az online terjesztésű kreatív tartalmak könyvtári hozzáférését.

KUTATÁS TÁMOGATÁS

- A tudományterületi szakmai színvonal megőrzése és emelése és az ehhez szükséges digitális technológiák ismerete és alkalmazása.
- A felsőoktatási könyvtárak legfontosabb szolgáltatási feladatai:
  - Az információhoz való korlátok nélküli, szabad hozzáférés biztosítása
  - A tudomány, az oktatás, a kultúra és a gazdaság területén a hálózati együttműködés fejlesztése
  - Az intézményi tudásvagyon hozzáférhetővé tétele: az intézményi digitális archívumok létrehozása (az intézményi bibliográfiák és publikációk nyilvánossá tétele)
  - A felsőoktatási könyvtárak saját gyűjteményük digitalizálásával járuljanak hozzá az európai kulturális vagyonhoz

Alkalmazkodó könyvtár: 7x24 órás hozzáférés biztosítása a könyvtári épülettől és a nyitva tartási időtől függetlenül

(1) Az elektronikus szolgáltatásokat egy olyan virtuális környezetbe kell integrálni, ahol:

együtt szerepelnek az oktatási anyagok (a hallgatóknak kiírt feladatok, a kötelező olvasmányok és a forrásokhoz elvezető csatolások)

ahol ugyanazon a felületen kereshetők a tudományos anyagok, információs adatbázisok, és

a tematikusan tárolt közhasznú információk

(2) Szabványos felépítésű könyvtári portál/ok létrehozása, ahol egy belépéssel meta-kereső segítségével választhatja ki távolról a felhasználó a számára szükséges információforrást (katalógus tétele, adat, bibliográfiai adatbázis, teljes szövegű dokumentum, e-book részlet)

ÚJ CÉLOK

A könyvtár váljon az egyetem tudásmenedzselő szervezeti egységévé:

- gyűjtse, rendszerezze az egyetemen keletkezett belső tudásokat: Publikációs adatbázis → MTMT kapcsolat
- Intézményi Repozitórium építése (Nyílt hozzáférés elveinek alkalmazásával : HUNOR)
- tegye hozzáférhetővé a külvilág számára (pl. Kiadói tevékenység)
- kapcsolódjon be aktívan a nemzetközi vérkeringésbe (nemzetközi projektek, pályázatok)

ÁLTALÁNOS MŰVELŐDÉS SEGÍTÉSE

Új fejlesztésekkel és programokkal járuljon hozzá az olvasáskultúra és a digitális írástudás fejlesztéséhez

- felhasználóképzés tantervi hálóba illesztése,
- tehetség-gondozási programba való bekapcsolódás

Feladat: a diák és hallgatói szervezetek bevonása a programok tervezésébe és lebonyolításába

ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS TÁMOGATÁSA

Közösségi szolgáltatásaival hozzájárulni az életminőség javításához, az egyének versenyképességének növeléséhez

- aktívan bekapcsolódni a szakképzési programok szervezésébe
- részvétel a tananyagok előállításában
- továbbképzési programok indítása
- Európai Unió által elfogadott képzések honosítása és bevezetése
- fizikailag kellemes környezetet létrehozni (AGORA szerep)

INFRASTRUKTURÁLIS ÉS FINANSZÍROZÁSI IGÉNYEK

- A MAB szakindítási minimál követelményei között hangsúlyosan kap helyet a könyvtári infrastruktúra állapota, a szakkönyv, folyóirat és elektronikus információ forrásokkal való ellátottság,
- A folyamatos információhoz való ellátás tudja csak biztosítani a magyar tudományosság versenyképességét,
- Az értéknövelt információ szolgáltatások és a digitális könyvtárak fejlesztésénél fontos az interdiszciplináris tudás összeadása, az oktatók/kutatók, könyvtárosok, informatikusok, internet szolgáltatók közös projektben való együttműködése

